

sofiei transcendente, idei cumva sintetizate în forma celor patru „nimicuri“. Acestea, din punct de vedere epistemologic, pot fi interpretate ca tot atâtea îngrădiri ale cunoașterii, aduse de fenomenalitatea lumii, de limitarea sursei cunoașterii la experiență, de sensibilitatea umană fatalmente receptivă, sau de imposibilitatea de a spori cunoașterea prin mijlocirea purului intelect, lipsit de aportul sensibilității. Dar din perspectivă ontologică, cele patru „nimicuri“ apar ca modalități de gândire a „neexistenței“. Făcând asemenea afirmații ținem cont de poziția filosofului de la Königsberg, pentru care, idealismul critic la început îi apărea doar o „propedeutică la o metafizică viitoare“, pentru ca la sfârșit să-l considere drept o adevărată metafizică.

6° — Tabelul celor patru nimicuri nu a fost obținut urmînd criteriul declarat, adică ordinea și indicația celor douăsprezece categorii. „Nimicurile“ au fost stabilite prin reelaborarea și completarea ideilor conținute în lucrarea din 1763, *Versuch, den Begriff der negativen Größen in die Weltweisheit einzuführen*.

7° — În întregul său *Apendicele* asupra ambiguității conceptelor reflexiei tratează problema următoare: în ce fel cunoașterea este lipsită de obiect? Ori tocmai acesta este spațiul ideatic comun în care *Topica Transcendentală* și tabelul celor patru „nimicuri“ se întîlnesc și formează o totalitate unitară.

(Publicat în rev. *Contemporanul — Ideea Europeană*, 12 iunie 1992, nr. 24)

NOTĂ: Acest studiu, scris pentru *Sympozionul internațional Kant* (București, 23—25 sept. 1991) a fost citit și apreciat doar de invitații străini, Dl. prof. ALAN MONTEFIORE (Oxford) și Dl. prof. STEPHAN PALMQUEST (Hong Kong).

Organizatorii Symposionului, fondatori ai *Societății Kant*, la care mi-a fost refuzată înscrierea, n-au avut curiozitatea să-l citească.

8. ION FĂRĂ DE ȚARĂ (IMPRESII DE LA UN FESTIVAL OMAGIAL)

Motto : E foarte greu acum să fii român.

PETRE ȚUȚEA

„Avem același nume tu și eu
că-i iarnă sau că-i primăvară
ne cheamă azi pe toți la fel :
Ion fără de țară.

Cînd rîde cineva pustiu
în casă sau pe-afară,
să știi că unul singur e :
Ion fără de țară“.

L. Blaga, *Cîntec despre regele Ioan*
din ciclul *Vîrsta de fier*

Se tipăresc și retipăresc volume de poezii și de teatru ale lui L. Blaga ; se fac portrete fără har, se reeditează, bine măsurat, anume scrieri filosofice, ici colo pieptănate ; se organizează de șase primăveri Festival omagiale la Sebeș, și totuși, Lucian Blaga rămîne **Ion fără de țară**. Să fie oare la mijloc «vîrstele nerodnice», «cugetele stinse», cum spune inspiratul poet ?

„Ce fel de tineri sunteți, tineri cîntăreți ?
V-a părăsit de tot dumnezeirea ?
Uitară-ți cîntecul ce-l cere firea ?
Sau nu-l găsiți ? V-a amuțit în gură
cuvîntul ce alege lamura din zgură ?
Neîncercînd în cale nici o vrajă,
voi țineți porților o tristă strajă“

(Prolog)

Iată câteva versuri, sub genericul cărora alta ar fi fost, poate, apropierea participanților de cel omagiat.

Neinspirata formulă găsită de organizatorii Festivalului : **Laudă semînțelor celor de față, și-n veci tuturor**, pe lângă ruperea de întregul poeziei, care o lăsa informă, mai are și nenorocul unei ridicole ambiguități, ce apare în contextul unei urmăriți atente a creșterii demografice, caracteristică vremurilor contemporane.

În sala Casei de Cultură din Sebeș, umplută de tineri entuziaști, veniți să urmărească desfășurarea Festivalului, am avut surpriza unui spectacol jalnic — dar bine aplaudat —, de poezii trunchiate în formă de potpuriuri, de poezii repetate și răsrepetate, sub pretextul «Concursului de recitare», tocmai în această unică ocazie, când s-ar fi putut recita multe din frumoasele sale poezii mai puțin cunoscute.

Totul a culminat cu o bufonerie de «montare dramatică» din fragmente de poezie, cîrpitate alandala pe care, pentru a da o idee, o voi prezenta pe scurt :

Poetul șade într-un jilt, nemișcat, ca un fel de fundal ; mîna îi proptește fruntea. Două amatoare și un amator declamă patetic. Sfirșitul este apoteotic, cu reflectoare, sunete și ridicarea din fotoliu a făpturii solide și pleșuve, ce își înclina puțin capul spre umărul stîng, își desface brațele și spune, bubuind : „Oprește trecerea !“. Cei trei amatori s-au aliniat și îl privesc. Aplauze furtunoase...

Sala s-a mai golit. Spectacolul se terminase. Urma să înceapă sesiunea de comunicări a celor ce sînt nevoiți, pentru cariera lor universitară sau publicistică, să bifeze cît mai multe «comunicări» fie că au, fie că n-au ce comunica. Mulți expun lucrări poate și din nevoia de a se manifesta mai des pe tărîmul cultural, mîngîindu-se astfel cu iluzia că nu și-au risipit în zadar anii printre cărți.

Te-ai aștepta să se urmărească atent unul pe altul, pentru că vorbesc într-un limbaj cunoscut între ei, poposiți fiind pe tărîmuri interesante. Eroare ! Vin unul după altul la „amvon“, își înșiră gratuitățile plat sau entuziast, în timp ce confrății dorm, sau așteaptă cu fețe plictisite să le vină rîndul și totul să se termine, să ajungă odată la restaurantul cu masa oferită de gazde și eventual acolo, după nițică băutură, să înceapă adevărata «viață culturală» cînd, pe lângă ultimele noutăți sportive sau amănunte despre viața confrăților lipsă, vor putea etala și completări picante la „Blaga inedit“.

După pauza de masă se înșirară din nou pe scenă protagoniștii anonimi, care urmau să-și dezvăluie identitatea doar înaintea citirii referatelor.

Ziarul **Tribuna** a scos un număr omagial în care doritorii pot citi parte din comunicări, în toată a lor măreție, fără nici cea mai mică modificare, dată fiind faima de care se bucură autorii. Frazele, lipsite de cel mai mic efort intelectual din partea autorilor, probează din nou deosebita capacitate a onora de a umple pagini după pagini, fără a spune cu adevărat nimic despre filosofia lui L. Blaga.

Revezi, în același ziar omagial, uzatele minciuni despre fericita viață de stimulată creație din ultimii zece, doisprezece ani ai existenței filosofului român, cînd era luat în iureș de «entuziasmul» general. Dar mai ales, citești, cu mereu înnoită uimire, seninele afirmări despre constanța apreciere publică și profesională din perioada susamintită.

În schimb, multă descurajare și tristețe trebuia să fi fost în sufletul poetului, care scria (evident între 1940—1944, cum precizează volumul din care cităm) :

„Lut fără slavă,
umed absurd.
Umblu-n ne-lume,
drumul e surd.

Unde străbate
silnicul pas,
lung peste creștet
cîntă un glas.

Cîntă prin ceață
care căzu
veșnic deasupra-mi
pasărea U"

(Pasărea U)

U, pentru critica literară, va să ascundă cuvîntul «ului», căci despre ce altă pasăre să fie vorba? Pentru autorii de critici literare mai abstracte, U ar putea fi pasărea «Universală» sau «Unică». Dat fiind tonul sumbru al poeziei, s-ar potrivi și «Urîtenie». Pasărea „Urîtenie“, de ce nu? Erau doar vremuri urite prin 1940—1944 (sînt oricum prea cunoscute evenimentele social-politice pentru a le mai trece în revistă).

Cît despre L. Blaga, să trebuiască să redacteze cea mai bună revistă de filosofie din cîte au apărut vreodată la noi, să-și prepare cursurile pentru Universitate, să scrie atîtea nemuritoare opere în doar cîțiva ani (**Diferențiale divine, Știință și creație, Religie și spirit, Gîndirea magică, capitole din Ființa istorică**), să se îngrijească de tipărirea atîtor pagini febril scrise și, în plus, să mai scrie și poezii!

Slalom printre minciunile de azi și minciunile de ieri fac mulți literați și oameni de cultură de la noi. Și-a rescris pe alocuri și L. Blaga **Gîndirea românească în Transilvania** după citirea lui Marx și Engels — ce i-a fost impusă —, fără să i se fi publicat totuși cartea în timpul vieții. De trădat, însă, nu și-a trădat niciodată menirea lui de adevărat filosof.

„Te pricepi să gîndești cu creierul altuia?

Aceasta este isprava miraculoasă pe care ți-o cer aceia care vor să-ți impună dogmatic o gîndire“.

scria el într-unul din aforismele de dată neprecizată, după conținut însă este și acesta dinainte de '48.

L. Blaga fost celebru pînă la 53 de ani, după care duhul răstălmăcirilor filosofiei sale i-a cuprins pe toți aceia care au mai scris ceva despre el.

I se puneau și i se pun în cîrcă multe din gîndurile „pe care nu le putea gîndi“.

Aproape am crede că a crescut în timp o imposibilitate organică a cititorilor de a mai fi receptivi la ideile celui mai mare filosof român. Se deformează filosofia sa în toate direcțiile la toate nivelele, începînd cu C. Noica și sfîrșind cu ultimii recenzenți ai lucrărilor filosofice reeditate.

Desigur, **Festivalul omagial** nu a prezentat decît o sumă de astfel de comunicări, selectate după unicul criteriu : să se deformeze cît mai mult.

Dar pentru cine se apropie de opera sa filosofică fără idei preconcepute, pentru puținii care sesizează schimbările de stil, pe ici, pe acolo, din expunerea **Gîndirii românești în Transilvania** sau din **Experimentul și spiritul matematic**, L. Blaga rămîne :

„Un sfînt neclintit care cată mereu la aceeași stea — și-n spaima de pretutindeni nu-și absoarbe în trup aureola“.

(Vîrsta de fier)

Poezia are, în următoarele două versuri, străfulgeri din imaginea amurgului de viață ce-i va fi fost sortit :

„deși în viață încă,
noi sîntem o amintire doar, fabulă,
deznodămînt așteptînd între veac și
mormînt“.

Necunoscut și singur a fost L. Blaga de treizeci și opt de ani încoace, singur și necunoscut va rămîne cine știe pînă cînd, cu toată jumătatea de pagină în care e prezent în manualele

de Limba Română, cu toată gălăgia de la Festivalul omagial, unde s-a vorbit despre L. Blaga „ardealul cuminte“, „raționalistul“, „spiritul polemic și nenconformist“, „simpatizantul marxist“, și, ca o încununare la toate, „poetul în filosofie și filosoful în poezie“.

„O umbră de se clatină în vînt
scîncind sub grea povară,
nu întreaba, căci este el :
Ion fără de țară.

Un vaer dac-ar fi s-auzi
a zecea mia oară
să știi că unu-i pentru toți :
Ion fără de țară“.

27 mai 1986

9. DATORIA PARADOXALĂ A CREȘTINULUI (N. STEINHARDT)

1) Pe N. Steinhardt l-am văzut în 1986 la Sebeș cu prilejul unei comunicări pe care a ținut-o la **FESTIVALUL LUCIAN BLAGA**. Mi-a părut atunci că nu intenționase a vorbi prea mult despre filosofia lui Blaga, că venise acolo doar să spună că Dumnezeu există și că Blaga l-a numit Marele Anonim. Își începuse expunerea vorbind despre scenariile inițiatice din poveștile cu Făt-Frumos, era agitat și foarte entuziasmat. L-am recunoscut imediat din minunata caracterizare pe care Virgil Ciomoș i-o face în **Postfața** volumului **N. Steinhardt — Jurnalul Fericirii**, Ed. Dacia 1991 :

„Purta o barbă deasă și creață ce avea dăru de a-i scoate și mai mult în evidență calviția și, odată cu ea, întreaga înfățișare. Scruta terenul cu priviri piezișe. Atenția îi era mereu încordată încît, în pofida trăsăturilor ascetice ale trupului, ținuta sa părea a fi aceea a unui vajnic și încercat soldat“.

„Caraghioslicul și candoarea, primul pentru prea mulți, a doua pentru prea puțini, au fost dintru-nceput notele sale definitorii“. (...) „La toate acestea se mai adăugau și particularitățile rasei și încă multe altele, ce alcătuiesc îndeobște facticitatea noastră cea de toate zilele : temenele publice — adresate uneori chiar prietenilor, băi cît mai dese (...), neputința de a sta pe loc fie și în fața unui ghișeu — făcea mereu pas adăugat și, în fine, o bună dispoziție pentru unii cam într-o ureche — care tresărea din te miri ce. Dar ce zic eu tresărea ; sălta !“.